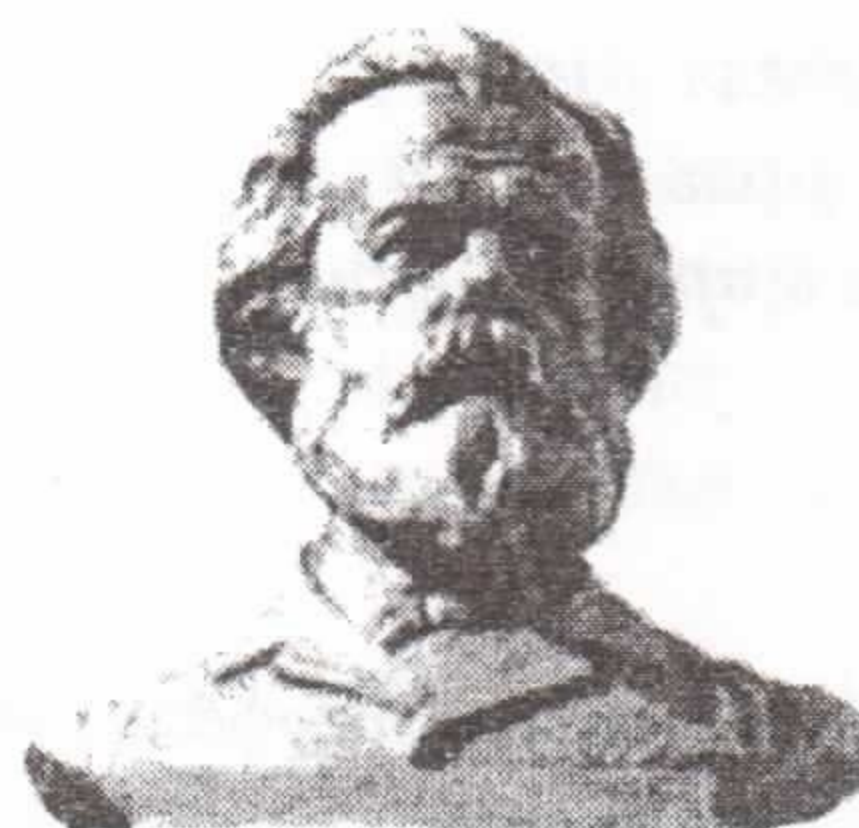

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАУКОВИЙ ЧАСОПИС

НПУ імені М.П.Драгоманова

Серія 5

Педагогічні науки: реалії та перспективи

ВИПУСК 8

МАТЕРІАЛИ

**Міжнародної науково-практичної конференції 29 – 30 березня
Висша дошкільна освіта в Україні: становлення, розвиток, сучасний стан і перспективи
(до 100 – річчя заснування Фребелівського жіночого інституту)**

КИЇВ
2007

НАУКОВИЙ ЧАСОПИС НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія № 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи: Зб. наукових праць/ Укладач Машовець М.А. – Випуск 8. – К.: НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2007. – 250 с.

Фахове видання затверджене Президією ВАК України 2004 р., бюлетень № 8 (педагогічні науки) (Додаток до постанови президії ВАК України від 30 червня 2004 р. № 3-05/7)

Свідоцтво Державного комітету телебачення і радіомовлення України про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації до державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції (видавнича діяльність, виготовлення видавничої продукції, засновник Міністерства освіти і науки України).

Серія КВ № 8811 від 01.06.2004 р.

Збірка вміщує матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 100-річному ювілею від дня заснування Фребелівського жіночого педагогічного інституту, де розглядаються актуальні проблеми професійної підготовки вихователя дітей дошкільного віку у контексті історико-компаративного виміру, міжнародний досвід та перспективи в Україні; висвітлюються питання впливу діяльності вихователя дітей дошкільного віку на трансформацію педагогічної свідомості суспільства; місце і роль вищої дошкільної освіти в європейському просторі; актуалізація ідей Фрідріха Фребеля в практиці сучасних ДНЗ

Редакційна рада:

В.П.Андрущенко	доктор філософських наук, професор, академік, АПН України, ректор НПУ імені М.П.Драгоманова (<i>голова Редакційної ради</i>)
А.Т.Авдієвський	Почесний доктор, професор, академік АПН України
В.П.Бех	доктор філософських наук, професор;
О.В.Биковська	кандидат педагогічних наук, доцент
В.І.Бондар	доктор педагогічних наук, професор, академік АПН України
Г.І.Волинка	доктор філософських наук, професор, академік УАПН (<i>заступник голови Редакційної ради</i>)
А.П.Грищенко	доктор філологічних наук, професор, академік АПН України
П.В.Дмитренко	кандидат педагогічних наук, професор
І.І.Дробот	доктор історичних наук, професор
М.І.Жалдак	доктор педагогічних наук, професор, академік АПН України
Л.І.Мацько	доктор філологічних наук, професор, академік АПН України
О.Г.Мороз	доктор педагогічних наук, професор, академік АПН України
О.С.Падалка	кандидат педагогічних наук, професор
В.М.Синьов	доктор педагогічних наук, професор, академік АПН України
В.К.Сидоренко	доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України
М.І.Шкіль	доктор фізико-математичних наук, професор, академік АПН України
М.І.Шут	доктор фізико-математичних наук, професор, член-кореспондент АПН України

Відповідальні редактори

Дмитренко П.В.

Відповідальні секретарі

Макаренко Л.Л.

Рекомендовано до друку Вченою радою НПУ імені М.П. Драгоманова протокол № від 27.09.2007

У свою чергу, операційний рівень реалізує принцип розв'язання на основі певних процедур, актуалізує наявні в суб'єкта різні навички для здійснення операцій, що приводить до вирішення проблемної ситуації, завдання у випадку успішності, правильного виконання операційних дій.

Особистісний аспект може виявлятися подвійно: в ролі рефлексії предметного змісту діяльності та рефлексії власного «я». Тому продуктивність мисленнєвої діяльності залежить не тільки від предметно-операційного руху, але й від рефлексивно-особистісної зумовленості.

Складність виховання підлітків полягає в тому, що дорослі вважають їх ще дітьми, а вони самі прагнуть бути дорослими. Ось чому невміла опіка і повчання пригнічують підлітка, і він бачить у цьому приниження своєї гідності. Грубо, різко і бурхливо прагне він уникнути опіки.

Ця характерологічна нестійкість пояснюється партикулярністю підліткових поривань, а також тим, що моральні принципи в їхньому узагальненому виразі ще не можуть бути сприйняті підлітком. Те, що має об'єднати в ціле і спрямувати збентежену душу підлітка, ніяк не може бути абстрактним принципом; воно має бути всепоглинаючим почуттям.

Таким чином, підлітковий вік – це другий критичний період (поряд з кризою 3-х років) психічного розвитку особистості, у становленні її свідомості й рефлексії.

Список літератури:

1. Абульханова-Славская К.А. Психология личности и деятельность. — М.: Наука, 1980. — 284 с.
2. Боришевський М.. Взаємини в учнівському колективі і формування особистості. — К.: Т-во "Знання", 1974. — 47 с.
3. Боришевський М.И. Національна свідомість і самосвідомість. — К.: Т-во "Знання", 2001. — 64 с.
4. Выготский Л.С. Педагогическая психология. — М.: Педагогика, 1991. — 125 с.
5. Кон И.С. В поисках себя: личность и ее самосознание. — М.: Политиздат, 1984. — 335 с.
6. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. — К.: Рад. школа, 1989. — 608 с.
7. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. — М.: Педагогика, 1977. — 125 с.
8. Максименко С.Д. Генетическая психология. — М.: Рефл-Бук, К.: Ваклер, 2000. — 320 с.
9. Максименко С.Д. Психологія в соціальній та педагогічній практиці. Навч. пос. для вищої школи. — К.: Наукова думка, 1998. — 226 с.
10. Реан А.А. Психология познания педагогом личности учащихся. — М.: Высшая школа, 1990. — 79 с.
11. Саморегуляция и прогнозирование социального поведения личности. / Под ред. В. А. Ядова. — Л.: ЛГУ, 1979. — 264 с.
12. Рубинштейн С.Л. О мышлении и путях его исследования. — М.: Изд-во АН СССР, 1958. — 147 с.
13. Титаренко Т.М. Я — знакомый и незнаемый. — К.: Радянська школа, 1991. — 240 с.
14. Тихомиров О.К. Психология мышления. — М.: Изд-во МГУ, 1984. — 270 с.
15. Цукерман Г.А., Мастеров Б.М. Психология саморазвития. — М.: Педагогика, 1995. — 288 с.
16. Чамата П.Р. Самосвідомість та її розвиток у дітей. — К.: Радянська школа, 1965. — 48 с.

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ ДОСВІД ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВИХОВАТЕЛЯ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ РУЧЕОЇ ПРАЦІ В ДИТЯЧОМУ САДКУ

Голова ~~FLN~~

НПУ імені М.П. Драгоманна

У зв'язку з інтеграцією системи освіти України у європейський освітній простір виникає потреба у підготовці нової генерації педагогічних кадрів, здатних закласти духовний інтелектуальний і творчий потенціал в підростаючих поколіннях. Це, в першу чергу, стосується вихователів дошкільних навчальних закладів, адже саме вони забезпечують початок становлення особистості. Тому зростає увага суспільства до підготовки фахівців дошкільного профілю, вдосконалення їх педагогічної майстерності, готовності орієнтуватися в складних проблемах виховання і навчання дітей.

На сьогодні змінюються теоретичні засади перебудови системи освіти, що ґрунтуються на освітньо-орієнтованому підході, який своїми цілями, засобами і результатами протистоїть авторитарно-дисциплінарному.

Одним із чинників особистісно-орієнтованої системи освіти у зарубіжних країнах є художня педагогіка, спрямована на розвиток особистості засобами образотворчого мистецтва. Складовою художньої педагогіки є „образотворча праця” (художня праця), виготовлення виробів з різних пластичних матеріалів. Така праця дає дитині можливість виявити свої здібності і можливості, служить для розкриття її внутрішнього світу, спрямовує до творчого пошуку.

Як відомо, батьківщиною „педагогічної ручної праці” є Фінляндія, де в 1866 році було видане положення, згідно якого ручна праця вводилася як обов'язків предмет у всі початкові школи і вчительські семінарії. Вперше ручна праця була включена у систему підготовки педагогічних кадрів як навчальний предмет. Педагогів готували до навчання майбутніх вчителів.

В 60-ті роки ХІХ ст. в Росії з'явилися перші дошкільні заклади. Це було пов'язане з підвищенням інтересу суспільства до проблем виховання дітей дошкільного віку. Ідея дитячих садків була запозичена у Ф. Фребеля. З системою Ф.Фребеля і роботою дитячих садків у Німеччині вперше познайомив російських педагогів В.Т. Водовозов у 1857 р. З цього часу в педагогічних журналах почали друкувати статті, які висвітлювали систему Ф.Фребеля, почали здійснюватися також спеціальні розробки у Німеччину з метою вивчення теорії і практики дошкільних закладів.

У дореволюційній Росії система дошкільного виховання лише започатковувалась, число дитячих садків було незначним, але поступово зростало. Водночас з виникненням дитячих садків гостро постала проблема підготовки садівниць.

На території нинішньої України центром підготовки дошкільних працівників на початку ХХ сторіччя був Київ. Так, у 1905 р. Фребелівським товариством тут була заснована школа нянь, яка прирівнювалась до училищ 5 розряду і пізніше була перейменована у школу фребелічок.

Няні-фребелічки, яких готувала школа нянь, повинні були перш за все вміти проводити різні заняття, організовувати ігри. В перші роки навчання учениці отримували практичні уміння з малювання, різних видів ручної праці та рукоділля.

Заснований у 1907 р. Фребелівський педагогічний інститут був унікальним вищим жіночим навчальним закладом, що готував слухачок як до роботи в дитячих садках, так і в початковій школі. Серед навчальних дисциплін були малювання і ліплення, практичні заняття з дітьми за педагогічною системою Ф. Фребеля. Також для слухачок інституту необов'язковим, але бажаним було відвідування курсів крою і шиття, рукоділля і домоведення. Заняття з ручної праці проводилися в інституті тільки у формі практичних. У 1916 – 1917 н.р. відбувалося остаточне оформлення навчально-виховного процесу інституту: всі предмети були структуровані за трьома блоками – пропедевтичному, основному, спеціальному. Загальнопедагогічна підготовка зосереджувалася у двох блоках: „Основні предмети”.

З 1917 р. дошкільне виховання набуває масового характеру, збільшується контингент дітей у дитячих садках. Прихильники суспільного дошкільного виховання намагаються поставити його на державний рівень.

У серпні 1917 р. при Міністерстві Народної освіти УНР був створений Департамент позашкільної освіти і виховання, який керував організацією дошкільного виховання і підготовкою до нього педагогічних кадрів. Оголошувала цей департамент С.Ф. Русова. Нею була розроблена концепція національної системи освіти і виховання, заснована на принципах гуманізації й індивідуалізації виховного процесу в дошкільних закладах. Згідно цієї концепції важливим завданням дошкільного виховання є розвиток творчих здібностей дітей за допомогою національного матеріалу – використання дерева, глини, малювання (декоративного розпису), усіх видів вишивки. С.Ф. Русова стверджувала, що праця повинна відповідати природній дитячій активності, сприяти розвитку самостійності, уміння виявити ініціативу, творчість, дає „вільно розвинути цілісній гармонічній індивідуальності”. Характеризуючи дитячу працю, С.Ф. Русова відмічала, що вона дає дитині цікавий науковий освітній матеріал, розвиває не тільки м'язи дитини різноманітною роботою, але й ширить думку й звертає увагу на новий матеріал і на що він може бути здатний.

Садівниця, за С.Ф. Русовою, - „головний фактор в садку – вона дає йому прогресивний рух”. За ініціативою С.Ф. Русової у квітні – травні 1918 р. були проведені курси підготовки педагогічних кадрів для українських національних дитячих садків. Програма курсів серед інших предметів включала і ручну працю.

В м. Києві були зосереджені державні спеціалісти дошкільного виховання, здатні організувати курси. Такі кадри були відсутні в інших містах, а зростання кількості дошкільних закладів вимагало розгортання короткотермінових курсів по всій республіці.

В резолюції, що була прийнята 1-им всеукраїнським з'їздом по дошкільному вихованню (1919) підкреслюється важливість курсів з підготовки дошкільних працівників, зокрема відзначається, що велике значення з'їзд надавав вивчення на курсах трудових процесів, ручної праці і т.п. У різні роки радянської влади ставлення до ручної праці було неоднаковим, і це справляло вплив на зміст підготовки вихователів дитячих садків з ручної праці.

Ідеї „вільного виховання”, що були впроваджені у практику дошкільних закладів на початку ХХ ст., отримали широке розповсюдження у перші роки радянської влади. Так, у „Довіднику з дошкільного виховання” (1919), відмічалось, що не слід вчити дітей самостійно діяти з різноманітними предметами, покидьковим матеріалом, папером, користуючись пензликами, клеєм, фарбами: „Ніяких зразків, готових шаблонів... Надати дитині вільний вибір занять, можливість виявляти свою думку, перетворювати її в образи, сприяти таким чином виявленню дитячої творчості. Техніка роботи засвоюється сама собою, а тому по можливості слід уникати усіляких вказівок”. Проте така спонтанна діяльність, без попереднього засвоєння умінь і навичок роботи з матеріалами навряд чи давала дітям можливість реалізувати власні задуми.

В 20-х роках була характерною тенденція до життєвості знань, до подолання формалізму, розвитку самостійності, що знайшла своє відображення у так званих „робочих книгах”, що видавалися як посібник для вихователів дошкільних закладів. Але питання про методіку ручної праці, про її місце у роботі різних вікових груп залишилися відкритими.

У першій половині 20-х років Укрголовпродюс дотримувався точки зору, що майбутні педагоги повинні отримувати методичні знання, спостерігаючи педагогічний процес і під час самостійної педагогічної роботи. Так, під час педагогічної практики у дошкільних закладах студенти проводили заняття з аплікації, ліплення, ручної праці, набуваючи таким чином методичні знання і уміння. Проте слід зважити на те, що в цей період багато дитячих садків були далеко не зразковими і можливість спостереження правильно організованої виховної і навчальної роботи з дітьми дошкільного віку була обмеженою.

У кінці 20-х – початку 30-х років погляд на „працю як на діяльність” спрямовану „на задоволення життєвих потреб”, на практиці привела до надмірного захоплення результатами дитячих робіт. Підкреслювалося, що робота з різними матеріалами – покидьковим або природнім обов'язково повинна бути спрямована на отримання соціально-корисного результату (скринька для олівців, лопатка для згрібання снігу і т.д.). Організація праці дітей повинна опиратися на політехнічні засади. Тому вихователі мали навчити дітей володіти пилкою, молотком долотом тощо. Педагог повинен навчити дітей володіти даними прийомами роботи, тому іноді такі заняття проводив не вихователь дитячого садка, а спеціаліст з „політехнізації”. Недооцінка дитячої творчості, схильності до конструювання, винахідництва – все це було наслідком установок на працю дитини як на задоволення життєво-необхідних потреб чи як на суспільно-корисну працю.

У середині 30-х років відбулося повернення роботи дитячих садків до гри і творчих занять з різними матеріалами. У кінці 30-х років до вихователів ставилися такі вимоги у навчанні дітей ручної праці: допомагати дітям набувати трудові уміння, показувати, коли це треба, як краще і зручніше користуватися інструментами, стимулювати дитячу творчість грою, екскурсією.

Проте, значна кількість вихователів відчувала певні труднощі у проведенні занять, що пояснювалося перш за все низьким рівнем підготовки самих педагогів як теоретично, так і практично. Не маючи достатнього рівня імінь роботи з різними матеріалами, вихователі часто уникали давати їх дітям.

У 40-х роках у програмах для дошкільних відділень педагогічних училищ ручна праця була інтегрована у курс (методичний практикум): „Малювання, ліплення та інші заняття з матеріалами”. Програми передбачали набуття студентами умінь і навичок роботи з основними групами матеріалів (папером і картоном, покидьковим, тканинами) та вивчення методіки ручної праці. Однак нагромаджений досвід трудового виховання у дошкільному закладі не отримав достатнього відображення ні в теоретичних дослідженнях того часу, ні у методичних документах.

На початку 50-х років у спеціалістів з дошкільного виховання з'явився інтерес до розробки проблем трудового та естетичного виховання у дитячому садку. Зокрема досліджується праця дітей з виготовлення іграшок із паперу і дерева, зміст та організація праці дітей, особливості засвоєння умінь і навичок, творчі можливості дітей та ін. (Р.І. Жуковська, Г.В. Груба та ін.). Питання підготовки вихователів до проведення занять з ручної праці не розглядалося.

Праця вихователя у дошкільному закладі на початку 60-х років стає об'єктом наукових досліджень. Ряд авторів (Є.А. Гребенщикова, О.А. Фролова, М.М. Скудіна) підкреслюють необхідність володіння вихователем дитячого садка широким обсягом знань, умінь і навичок. Пізніше, у 70-х роках, В.І. Логіновою виділяються такі якості професійної діяльності вихователя, як уміння малювати, будувати, моделювати.

У 80-х роках для дошкільних відділень педагогічних училищ „Практичне навчання в учбових майстернях” включали засвоєння студентами технік обробки різних матеріалів, умінь і навичок виготовлення іграшок, посібників для ігор, обладнання для розвитку рухів дітей дошкільного віку та відповідні методичні знання і уміння. На дошкільних відділеннях педагогічних вузів деякі аспекти роботи з різними матеріалами майбутні вихователі вивчали у курсі „Основи образотворчого мистецтва і методика керівництва образотворчою діяльністю дітей”.

У 90-х рр. з'являються нові програми виховання і навчання дітей дошкільного віку „Дитина”, „Українське дошкільня”, в яких є розділи „Художня праця”. З цього ж часу дошкільні відділення педагогічних училищ також працюють за авторськими програмами курсу „Художня праця”. На дошкільних відділеннях деяких педагогічних вузів цей курс також включений до навчальних планів.

На сучасному етапі розвитку дошкільної освіти курс „Художня праця” є важливою складовою художньо-педагогічної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

Список літератури:

1. Божко Л.М. Виховання дитячої уяви у художніх образах./ Інститут змісту і методів навчання. – К., 1997.
2. Калуська Л.В. Художня праця у дитячому садку: Конспект лекцій. – К.: ІСДО, 1995.
3. Кириченко Н.Т., Науменко Т.І. Виховує мистецтво: Активізація творчості дошкільників засобами мистецтва: метод. посібник / Інститут змісту і методів навчання. – К., 1998.
4. Куцакова Л.В. Конструирование и ручной труд в детском саду. – М.: Просвещение, 1990.
5. Пантелеева Л.В. и др. Художественный труд в детских садах СССР и СФРЮ. – М.: Просвещение, 1987.

УДК 387.12

ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ З ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В ПРАКТИЦІ ВИЩОЇ ШКОЛИ

*Наталія Терещенко
НПУ імені М.П. Драгоманова*

В статті розглядається питання практичної підготовки засобами педагогічної практики в процесі становлення вищої педагогічної освіти в Україні. Розкривається особливість фахової підготовки вихователів дітей дошкільного віку на початку ХХ століття. Піднімається питання про необхідність використання позитивного досвіду минулого в сучасній практиці вищої школи в процесі вдосконалення системи професійної підготовки фахівців з дошкільної освіти.

Ключові слова: вихователь дітей дошкільного віку, практична підготовка, педагогічна практика.

На сучасному етапі вища освіта України розвивається відповідно до вимог ХХІ століття, із швидкою зміною потреб суспільства. Процес реформування вищої освіти, входження України у європейський освітянський простір має на меті створення умов для забезпечення конкурентоспроможності випускників вузів як на вітчизняному, так і іноземному ринку праці, що безпосередньо залежить від рівня їх професійної компетентності. Професійна підготовленість і здатність суб'єкта праці до виконання завдань і обов'язків повсякденної діяльності зумовлює її професійну компетентність, складовими якої виступають: теоретичні знання, практичні уміння з їх застосування та професійно-значущі якості, що дають особистості діяти в залежності від наявної необхідності та потреб оточуючого життя [1; 57].

Питання підготовки педагогічних кадрів, в тому числі і фахівців з дошкільного виховання, в історичному аспекті розглядаються в працях Артемової Л.В., Бондаря В.І., Борисової З.Н., Дем'яненко Н.Д., Євнуха М.Б., Калениченко Н.П., Майбороди В.К., Мельничук М.І., Мороза О.Г., Проскури О.В., Сухомлинської О.В., Собчинської М.М. З позицій сучасного спрямування